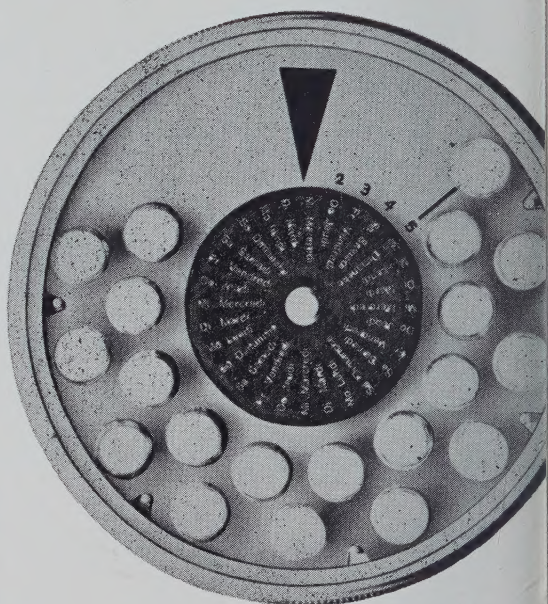
SINT LUCAS TIJDSCHRIFT

1965 Nr. 5

INHOUD :

Een politiek van bezuiniging noodzaakte de redactie het nummer 3 uit de jaargang 65 in te krimpen. Dit bracht mede dat het derde artikel uit het 'homofilisch overzicht' moest wegvallen. Dit derde aanvullend artikel wordt thans gepubliceerd, zodat het geheel nu loopt over drie nummers : 1963 nummer 3 en 1965 nummers 3 en 5. De redactie verontschuldigt zich bij haar lezers over dit gebrek aan eenheid, maar onze financiële situatie laat niet toe meer uitgebreide nummers te publiceren.

Red.

Homofilie in de literatuur

Frans van Oldenburg Ermke* te Maastricht.

Geboren 6 februari 1909 te Dordrecht ; wijdt zich sinds 1933 geheel aan de literatuur.
Belangrijkste publicaties : Geschiedenis van de Katholieke Jongerenbeweging ; prozabewerking van Homeros ' Ilias ' en ' Odyssee ' ; verschillende romans o.a.
' De Laatste Herberg ' en ' Evangelie van Judas '.
Oud-redacteur van ' Roeping ', ' Bouwen ' en van de ' De Linie ' ; sedert 1949 vast medewerker van ' De Telegraaf ' ; publiceert literair werk en vertalingen onder pseudoniem Frans van Oldenburg Ermke.

In brede kringen leeft de mening - en het is een onjuiste mening - dat de homofilie thans een grotere rol speelt in de literatuur en bij de schrijvers die haar scheppen, dan vroeger, tijdens de ' Laatste Dagen van Pompeiï ', de eerste dagen van de ' Decamerone ', de tijd van Grimm en zijn hoogst wonderlijke sprookjes en Lewis Caroll's uiterst merkwaardige ' Alice in Wonderland '. Die onjuiste publieke opinie is eerder een kwestie van accent dan van kwantiteit of kwaliteit. Men bleef er vroeger - en terecht en zeer begrijpelijk - niet bij stilstaan of zijn lievelingsauteur sexueel anders dan anderen was en ook niet of er achter de goede kameraadschap uit zo menig gedicht en roman misschien iets meer school dan juist dat.
Voor de literator is nu eenmaal alles literatuur, dat wil zeggen : een objectivering in schoonheid van het subjectief beleefde en waargenomene. En als zodanig onttrekt de letterkunde zich aan alle klinisch onderzoek. De literatuur op haar best geeft nu eenmaal haar bedgeheimen niet prijs.
Dat is één manier om ons onderwerp te benaderen. Maar dat zou zo ongeveer neerkomen op een herhaling van Caroline Kaart's stereotiepe slotwoorden voor de televisie :
' Wat wou ik ook weer zeggen ? Niets ! '
En dan wordt de lamp uitgeblazen en zitten we weer in het donker. Een andere wijze om het thema ' homofilie en literatuur ' aan te pakken zou die van de literaire dokter of medicinale schrijver zijn. Maar een arts - houdt het mij ten goede, geachte dames en heren, heeft (en dat is een louter persóónlijke mening) nu eenmaal de neiging om alles als een ziekte te zien en zelfs zijn eigen, mogelijk

groot literair talent als een afwijking te beschouwen. Het vergaat hem als Scrooge uit Dickens ' onsterfelijke ' Christmas-Carol in Prose ', die zijn heilzame visioenen en spookverschijningen aan een indigestie toeschreef.
Voorts is er de - in dit geval bàr misplaatste - humoristische ' aanpak '. Dat de homofilie een grote rol speelt in de humoristische literatuur van alle tijden is niettemin een feit. En er zal nog op teruggekomen worden. Maar wat voor een belangrijke plaats de homofilie èn de homofiel ook in de humor van vroeger en thans innemen, het humoristische op zich is slechts een deel van het literairhistorisch beeld dat hier, uiterst beknopt maar daarom nog niet mistekend, geschetst dient te worden.

Ook kan het, gegeven de waarheid, dat het geheel meer is dan de delen, weinig verhelderend werken hier zoiets als een gesproken kataloog te geven, evenmin als een soort ' homofilologie '. - Wat herinnert aan die gezonde struise meid die tegen de drogist zei : ' Heb je niet een paar van die groene homofielen voor me ? Ik heb uien gegeten ! ' En wat verder doet denken aan at de taalkundigen Franck-Van Wijk-Van Haeringen in hun onvolprezen ' Etymologisch Woordenboek der Nederlandsche Taal ' achter het plat Hollandse woord voor homosexueel verkeer schrijven : ' De hier gegeven etymologie is zeer aannemelijk, er blijven echter duistere betrekkingen ; zie ' flink '. En elders, in het supplement : ' In gebruik sinds zventiende eeuw ! ' Dus philologisch komt men ook niet veel verder, hoezeer ook, ongewild in die onbedoelde humor bruikbare waarheid en wijsheid schuilen. De ' verpreutsing ' van onze taal sinds de zeventiende eeuw immers is voor een groot deel de schuld van de merkwaardige ontwikkeling die onze letterkunde thans, in dit ' gootstenen '-tijdperk, doormaakt !
Maar, zoals in de aanvang reeds gezegd, voor de literator is àlles literatuur. Dit zal U vertrouwd in de oren klinken. Voor de reine is alles rein. Maar met leuzen lost ben geen problemen op. Die verhitten enkel maar de gemoederen, want ' voor de zwijnen is alles zwijn '. En dan denken we aan de schijngestalten van de maan die men de meeste dagen van de maand niet voor vol aan ziet.
De waarheid omtrent iets bezit precies zoveel facetten als de zaak in kwestie zelf. En al mag dan voor de literator èlles literatuur, voor de schrijver àlles stof voor roman of gedicht zijn en is aan de ware kunstenaar niets menselijks vreemd, toch blijft ook hij - behalve schepper van woordkunst waarin èlles zich op zijn eigen wijze, soms eigenwijze wijze weerspiegelt - slechts dàt individu met díe voorkeuren en geen àndere, met die zeer bepaalde vooroordelen, met zijn eigen smaak, zijn eigen walging.
Maar vanuit een natuurlijke afkeer, een natuurlijk en vanzelfsprekend vooroordeel mag en kan men als literator niet oordelen, vóóroordelen, discrimineren in discriminerende zin.
Men kan er persoonlijk iets tegen hebben, dat de Stier van Potter

zo duidelijk geen os is, toch zal geen kunstenaar daarom aan dit groots schilderij zijn bewondering onthouden. En geen wiskunstenaar daarom aan dit groots schilderij zijn bewondering onthouden. En geen wiskunstenaar zal weigeren de belangrijkheid van de zogenaamde stelling van Pythagoras te erkennen, omdat de Pythagoreeërs overtuigde homofielen waren, naar verluidt.
Het Platonisch ' nastreven en begeren van het geheel ', zoals Plato datgene definiëert wat men ' liefde noemt ', moet ook aan de vriend en beoefenaar van deschone letteren eigen zijn, ook als hij persoonlijk alles behalve Platonisch tegenover bepaalde levensverchijnselen staat. En het zou een miskenning van de grootheid van Plato en van diens magistrale dialogen zijn, wilde men hèm als schrijver en díe als kunstwerk veroordelen, omdat ook hij za duidelijk in het sexuele zo anders dan anderen was.
U ziet het paradoxale van desituatie, geachte toehoorders :
Hoe meer we ons van het onderwerp trachten te distanciëren, des te dieper we erin belanden. ' Greif nur hinein ins vollen Menschenleben, und wo man es packt, da ist es interessant !
Dit woord van Goethe geldt ook in hoge mate voor ons onderwerp. En wie over de homofiel als over de duivel spreekt, trapt een Platonische engel op z'n tenen.
U zult wellicht de wetenschappelijke oren gespitst hebben, toen we zoëven over literatuur als over de ' schóne letteren ' spraken. Zoiets klinkt ouderwets, antiek, zelfs al na dokter Vestdijk's Van Lier en Lancet '. Maar het is de definitie van schóónheid, door Thomas van Aquino gegeven, die bij het beoordelen van een literair werk nog altijd steek houdt. En James Joyce, die grote vernieuwer van het proza als spiegel van het veelvoud dat wij mensheid, wereld, God noemen, koos die definitie als leuze voor zijn literaire werkzaamheid. Sint Thomas stelt dan, zoals bekend, dat er voor schoonheid drieërlei wordt vereist : ' integritas, consonantia, claritas ' - ' eenheid, overeenstemming tussen de delen, harmonie dus, en stráling, klaarte ' -.
Dit is niet in strijd met wat Paul Valéry zegt over de mens, die alles wat hem waarlijk tot mèns maakt, uit de gebreken van zijn aard en gesteltenis distilleert.
De kunstenaar schept niet vanuit zijn bezit, maar vanuit zijn gemis : vanuit de verdeeldheid naar de eenheid, vanuit het tegenstrijdige naar de harmonie, vanuit de delen naar het geheel. ' Rhythme ', zo laat James Joyce de held van zijn ' Ulysses ' zeggen, ' is de eerste formeel aesthetische betrekking van deel tot deel in elk aesthetisch geheel òf van een aesthetisch geheel tot zijn deel of delen, òf van elk deel tot het aesthetisch geheel, waarvan het een deel vormt '.
Dit klinkt allemaal - gelukkig - ingewikkelder dan het is. Een verhaal dat als los zand elkaar hangt, is even aardeloos als het lukraak aaneenrijgen vanf ragmenten uit honderd en meer verhalen. - Alleen heeft dit laatste tenminste het voordeel dat er nog ' systeem ' zit zelfs in onze meest lukrake handelingen ! -

Wat James Joyce zegt en bij Sint Thomas leerde, is altijd nog van kracht, zoals het altijd van kracht gewweest is. Leopold Mozart wees zijn zoon Wolfgang het Wonderkind herhaaldelijk op de ' filo ', de ' draad ' die de delen van zijn compositorisch erk moest verbinden, en dat hij ze moest rijgen als aan een snoer.
Het kenmerkende van een schrijver als schepper is - of hij nu hetero is of homo of van onzeker geslacht - een ruime en omvattnde belangstelling voor àlles als onderdeel van het geheel dat wwereld, dat mensheid, dat beleefbare en ervaarbare kosmos heet.
U ziet, waar we heen willen : homofilie in de literatuur in haar beste en grootste momenten bestaat niet, tenzij als bijmotief, als tweede thema, als één David temidden van de rijke beeldengalerij van een Michel Angelo, als één sonnet in het sonnet in het wereldwijdse oeuvre van een Shakespeare.
Als hier dus voor U - heel in het kort - een beeld dient gegeven van één bepaald aspect van de literatuur, kan het niet op onze weg liggen polemisch te worden, kruistochten te prediken, U met een fors mannelijk ' Bah ' of ' Haha ' aan te komen. Er schuilt een groot gevaar in het bezien van de dingen uit een bepáálde hoek.
Een oprecht en eerlijk drankbestrijder is een slecht wijnkennenr. En dat heeft hij, zonderling genoeg, met de dronkaard gemeen. Een pacifist is zelden een groot strateeg, al kunnen we ons voorstellen dat sommige grote strategen de oorlog zó moe zijn, dat ze pacifist worden.
Een goed katholiek is een slecht katholiek als hij niet ' catholic ', niet ruim, alles omvattend, ' algemeen ' denkend en begrijpend is. Wie spreken wil over de homofilie in de literatuur, kan zijn belangstelling dus niet bij uitsluiting tot dit probleem bepalen, evenmin als zijn belangstelling dit probleem mag uitsluiten.
Het zou - nu het onderhavige probleem via pers en televisie zozeer in het middelpunt van de algemene aandacht geplaatst is - apert onjuist zijn zelfs maar te suggeren, dat de homofilie iets anders zou zijn dan een literair motief als een ander, een facet van een werkelijkheid die vele facetten bezit.
Eén Petronius maakt nog niet de gehele Romeins klasieke literatuur uit. En zelfs hij geeft in zijn ruige schilderingen een beeld van het Romeinse leven in de vervaltijd als gehéél, zonder dat Nero's lustknapen zich op de voorgrond vermogen te dringen. Het gaat ermee als met het zogenaamde Daltonisme : hoezeer een schilder het rood als groen mag zien, hij zal het toch als rood schilderen.
Zo is ook het anders-dan-anderen-zijn van de homofiele literator geenszins eigen aan de letterkunde, zelfs niet aan de door hem met volle inzet van zijn persoon geschapen letterkunde. Dit is nu eenmaal het onder van de wwoordkunst en van àlle kunst :
dat de kunstenaar daarin in zijn beste momenten zichzelf en zijn eenzijdigheden overwint.
Professor dr Revèsz heeft, schrijvend over de geestesstoornissen aaraan Vincent van Gohg fysiek en psychiek ten gronde ging - maar

wonderlijk níet als kunstenaar, - een waar woord gezegd, een volkomen ànder probleem betreffend maar toch wel degelijk op dit speciale probleem te betrekken.
Het scheppen van kunst eist zozeer de hele mens op - wij citeren uit het geheugen en samenvattend, - dat de momenten waarin de reeds geestelijk gestoorde schilder zijn latste werken schiep, volkomen lucide ogenblikken geweest moeten zijn.
Zo moet men, geachte toehoorders, al een bijzonder goed gehoor en een uiterst gróte fantasie hebben om in de muziek van de sublieme dichter-intonen Robert Schumann de groeiende waanzin te beluisteren die hem tot in de golven van de Rijn achtervolgde. et scheppen van kunst eist de volledige mens op, misschien wel zó volledig, dat hij er gek van wordt. Doch dat is een ander, dat is uw probleem, heren medici ! - Maar medische problemen zijn geen artistieke pjroblemen en artistieke problemen been medische ! -
Die waarheid - dat alle ware kunst zich altijd op d gehele mens betrekt en hem, ondanks halfheden en gebreken en deviaties, tot een heelheid van voelen, waarnemen en weergeven transcendeert, zijn vermogens geheel en totaal opeisend en aanvullend - moge voor velen een gesloten boek zijn.
En het is dit met name voor de velen die zich als hongerige gieren, azend op de soms barre, troosteloze, naargeestige bijzonderheden uit een kunstenaarsleven, tot de dwaze gemeenplaats laten verleiden dat kunstenaars abnormale mensen zijn - Beethoven was doof en een hypochonder, Bilderlijk een mensenhater met een klompvoet, Chopin had tering en een moedercomplex, Lewis Caroll die ' Alice in Wonderland ' schreef was een paedofiel, Dostoïevsky een epilepticus, Moussorgsy een alcoholicus, Edgar Allan Poe impotent, Tschaikowsky een homosexueel, Sapho lesbisch, Wagner een erotomaan, Friedrich Nietzsche een lijder aan dementia paralytica. De waarheid blijft echetr, dat van dit alles niets uit de kwaliteit, uit de hoedanigheid van hun kunst als kúnst blijkt.
Om een gedurfd voorbeeld te gebruiken :
wie het begrip voor het bovennatuurlijke van het priesterschap mist, zal het uit de aard van dit onbegrip onnatuurlijk vinden. Men begrijpt niet hoe de kunstenaar zo leven, men begript niet hoe de kunstenaar zo werken kan.
Maar omdat alle ware kunst boven-normaal is een het scheppen ervan een boven-normale, méér dan normale inspanning vereist, kan zij bij de niet-geïnitiëerde buitenstaander de indruk wekken daarom ook abnormaal te zijn. ' Kunst is een exces als een ender ! ' zou het motto mogen heten van een dergelijke ' kunstbeschouwing ' die de kunst niet vanuit de kunst zelf begrijpt.
Maar terecht zegt Herman Teirlinck, zoals reeds zovelen voor en na hem zeiden, ' dat de schrijver wijkt voor de gebeurtenissen die zich zelfstandig ontwikkelen ' en ' dat het zijn boek is, dat men beoordelen moet en dat men er de auteur als mens niet in heeft te ontraadselen '.

Het is er mee, geachte toehoorders, als met een toneelspeler die prompt uit zijn rol valt als hij zijn eigen gevoelens en particulière emoties vertolkt in plaats van die van de held die hij uitbeeldt en voorstelt. Als een oprerazanger de figuur van Joannes de Doper uit Wilde's ' Salomé ' in de operabewerking van Richard Strauss uitbeeldt en zingt als de homofiel die hij is, wordt zijn vertolking lachwekkend. Wilde zelf was in dit opzicht een groter, sterker, krachtiger boven zichzelf uitreikend kunstenaar !
De mens - die particulier met deze en gene particulariteiten - moet in de kunstenaar ondergaan om als dé mens te herrijzen - als de mens zonder vooroordelen, blinde vlekken, privé zorgen en singuliere hebbelijkheden.
Een van de vele Amerikanen die de homofilie als thema in hun werken hebben opgenomen, namelijk James Cain, bekend vooral om zijn ' The Postman Always Rings Twice ', welke roman men voor de oorlog ook als film kon bewonderen onder de titel ' Le dernier tournant ' onder regie van Pierre Chenal (en nà de oorlog nog eens met Lana Turner en John Garfield), geeft in zijn heetgebakerde story ' Serenade ' een merkwaardig voorbeeld van kunstenaar - een tenor - die er nu eens wel en dan weer niet in slaagt boven zichzelf uit tekomen (om zo tezeggen : met stem en al !) Denkt hij aan zijn vriend, dan is het hem niet mogelijk om met het nodige vuur, de vereiste stemzuiverheid, de artistiek vereiste hartstocht de normaal verliefde rollen te zingen die in iedere normale populaire opera aan de orde van het seizoen zijn.
Een kunstenaar is nu eenmaal nooit **vulgairement** zichzelf als hij als kúnstenaar zichzelf en op zijn best is. En dat geldt voor de erotomaan zo goed als voor de homofiel, zèlfs als hij in het artistieke aan zichzelf verwante figuren, aan eigen ervaring ontleende situaties, aan eigen impulsen niet vreemde passies moet uitbeelden.
Sergeï Obrassov, leerling van Stanislawski en aanvankelijk acteur, om zich later met succes aan het poppenspel te wijden, vertelt in zijn autobiografie, ' Mijn beroep ', van een toneelspeelster die in een toneelstuk een jonge vrouw moet spelen die onder een zwaar persoonlijk verlies lijdt. Plotseling komt diev rouw haar moeder te verliezen. Ze is in haar rol nooit bijzonder overtuigend geweest. ' Maar hoe overtuigend zal haar toneelkunst nú werken ! ' denkt de argeloze buitenstaander, sinds Leoncavallo's ' Pagliacci ' vertrouwd met de bittere werkelijkheid dat ' the show must go on ' en de clown moet lachen of huilen, onverschillig wat hem overkomt, zolang het niet zijn eigen lijks is dat boven aarde staat !
Maar de actrice uit Obrassov's mémoires krijgt van haar regisseur een strikt verbod om op te treden. ' Echte tranen overtuigen niet ' zegt hij.
En, ja, de overtuigende schijn houdt op als het barre werkelijkheid wordt. Men schildert geen bloed met bloed. En - omgekeerd - als een Hamletvertolker moeilijkheden in zijn familie in werkelijkheid zó oploste als hij dat iedere avond op de planken doet, zou hij geen

sympathie en weignig applaus oogsten...
Alleen een ziekte oester kan het zich permitteren tranen te schreien - en het worden parels !
Maar, zo zult ge mij misschien tegenwerpen, geachte toehoorders, kunst en leven vallen niet te scheiden. De biografisch, grafologisch, literair-historisch, authentiek en voorgoed vastgestelde dranklucht in de atmosfeer rondom leven en bedrijf van Willem Kloos heeft voor U wellicht de rozen van zijn eerste verzen voorgoed en zonder wenen ' in de knop gebroken '. En de bekwame, raak ziende en tekend schrijvende essayist, door Oscar Wilde in zijn geruchtmakende opstel ' Pen, Pencil and Poison ' samen met nog anderen behandeld, boette ongetwijfeld veel van zijn gezag, sympathie en beminnelijkheid in, toen bleek dat hij niet alleen met veel liefde, waardering en begrip over schilderijen schreef maar als louter particuliere hobby ook nog met veel schranderheid en overgave zijn naaste en verdere omgeving door vergif uitmoordde. De man verdiend de strop - of liever : levenslang - maar niet om de sublieme manier waarop hij schreeft !
Kunst en leven zijn natúúrlijk niet te scheiden - tenminste voor díe arme kunstenaar niet (en nu hebben we het vanzelfsprekend niet over hen die hun pen nu eens in de inkt en dan weer in het gif dopen !) die er maar al te vaak zelf aan ten gronde gaat.
Ja, die eraan ten gronde gaat omdat hem
' geschiet alse den swane
die singet alser sterven sal !'
En het is treffend en zinvol dat dit op de drempel van onze letterkunde reeds zo mooi en definitief werd gezegd door ons aller dicht'ren eerste, Heinric van Veldeke.
Maar in zijn beste ogenblikken — en misschien waren ze in werkelijkheid en voor hem als mèns zijn slèchste — maar in de enige ogenblikken die voor hem als kúnstenaar en die voor ons als kúnst gelden, stijgt hij boven de belemmeringen, deviaties, particulariteiten van zijn leven en deszelfs gebreken uit. Baudelaire mocht dan al een poète maudit zijn, maar gezégend zij zijn poëzie, óók zijn magistrale 'Les Femmes Damnées' dat rechtstreeks ons probleem raakt en de homofiele vrouw tot de luister van het tragische verheft.
En met die andere 'poète maudit', de Bijbelse David, harstochtelijk vriend en overspelig minnaar — hij had evenveel pezen op zijn boog als snaren op zijn harp ! — zijn we dan gekomen aan de eigenlijke — en eindelijke ! — aanvang onzer uiteenzetting.

Ondanks alles smaken zijn psalmen ons als 'salmen' om met de enthousiaste Thomas à Kempis te spreken ; ondanks alles was hij een groot koning en een ongeëvenaard dichter ; ondanks alles valt de glans van zijn poëzie over heel onze Christelijke beschaving als een licht en een voorbeeld — als een voorbeeld van goddelijke inspiratie en zelfverlossing-in-kunst.
De vriendschap van David voor Jonathan, waar Saul de Koning geen

goed woord voor over had, want hij smaaldde zijn zoon in geen onzekere termen, inspireerde David tot een van zijn schoonste klaagliederen — 'ik ben benauwd om uwentwil, mijn broeder Jonathan ; gij waart mij zeer liefelijk ; Uwe liefde was mij wonderlijker dan liefde der vrouwen !' — En die vriendschap zou ook als literair thema een zonderling tegenstrijding leven leiden : bij Vondel en vele anderen aanleiding tot verheven lofzangen op de goede en onverdachte kameraadschap bij de schrijvers der laat-zeventiend' eeuwse anti-Orangistische pamfletliteratuur motto voor venijnige aanvallen op de stadhouderkoning en diens vriendschap voor Jan Willem Bentinck, waarvan Potgieter in zijn 'Gedroomd Paardrijden' op zijn beurt heel argeloos zou dichten : 'Er ademde uit de wijs' waarop zij balsem stortte.
Een teederheid van wie schaars jong'lingsvriendschap weet...'
Al even vreemd temidden van de onzekere zeden der heidenen stond Vondel's troetelkind Jozef, die 't niet 'gebeteren kon dat hij van starren droomde', te Dothan in een put verdween, naar Egypte verkocht werd, niets moest hebben van de opdringerige avances van Potifar's vrouw, in de gevangenis kwam en zich er weer uit droomde, onderkoning van Egypte werd en door de gevaren van zijn 'lichamelijke schoonheid' de degelijke dichter-prins verleidde tot de reizang : 'O schone Rachel schoonste zoon'.
Thomas Mann, bijna drie eeuwen later, hield zich in zijn romantetralogie, 'Joseph und seine Brüder', minder strikt aan de door Vondel aan Vossius ontleende gulden regel voor het behandelen van Bijbelse stoffen : 'Tgeen Gods boek zeit noodzakelijk ; 'tgeen het niet zeit spaarzaam ; 'tgeen hier tegens strijdt geenszins te zeggen.'
In het eerste hoofdstuk van zijn 'Der junge Joseph', waarin hij zeer uitvoerig en bij herhaling handelt over datgene, waarvoor Vondel aan één rei voldoende had, schrijft de grote romancier die in zijn 'Der Tod in Venedig' erin slaagde een homofiele verhouding tot de orde der schoonheid te verheffen — een tragische, een noodlottige schoonheid — :

'Wieviel Betrug, Gaukelei, Fopperei is einschlägig ins Gebiet des Schönen ! Und warum ? Weil es zugleich und auf einmal das Gebiet der Schönen ! Und warum ? Weil es zugleich und auf einmal das Gebiet der Liebe und des Verlangens ist ; weil das Geschlecht sich einmischt und den Begriff der Schönheit bestimmt. Die anekdotische Welt ist voll von Geschichtchen, wie als Weiber verkleidete Jünglinge Männern die Köpfe verdrehten, Fräuleins in Hosen die Leidenschaft von ihres gleichen entfachten. Die Entdeckung genüngte, jedes Gefühl zu dämpfen, da die Schönheit unpraktisch geworden war...'
En iets verderop in één en dezelfde adem :
'Ihrer (der Jugend) ist die Annut : eine Erscheinungsform der Schönheit, die ihrer Natur nach zwischen dem Männlichen und Weiblichen eine schwebende Mitte hält. Ein Jüngling von siebzehn ist nicht schön im Sinne vollkommener Männlichkeit. Er ist auch nicht

schön im Sinne einer bloss unpraktischen Weiblichkeit — die wenigstens wurde das anziehn. Aber soviel ist zuzugeben, dass Schönheit als Jugendanmut seelisch und ausdrucksweise immer ein wenig ins Weibliche spielt ; das liegt in ihrem Wesen, ihrem zarten Verhältnis zur Welt und dem Verhältnis der Welt zu ihr begründet und malt sich in ihrem Lächeln. Mit siebzehn, das ist wahr, kann einer schöner sein als Weib und Mann, schön wie Weib und Mann, schön von beiden Seiten her und auf alle Weise, hübsch und schön, dass eszum Gaffen und Sichvergaffen ist für Weib und Mann !

En in 'Joseph in Aegypten', als hij in vrijmoedige termen filoseert over de onwezenlijke liefdesverhouding tussen Potifar, de eunuch, en diens priesterlijk tot maagdelijkheid verplichte vrouw, formuleert Thomas Mann deze ten grondslag aan de maatschappelijke tragiek van iedere homofiele verhouding liggende stelling :

'Es ist unnütz zu leugnen, dass die Menschen würde sich in den beiden geschlechtlichen Abwandlungen des Männlichen und Weiblichen verwirklcht, so dass man, wenn man keines von beiden darstellt, zugleich auch ausserhalb des Menschlichen steht... Die Wahrheit jedoch, bitter wie sie sei, verlangt das Eingeständnis, dass alles Geistig-Gedankliche nur schlecht, nur mühsam und kaum je auf die Dauer aufkommt gegen das Ewig-Natürliche... Wie wenig vermögen die Ehrenannahmen der Sitte, die gesellschaftlichen Uebereinkünfte auszurichten gegen das tiefe, dunkle und schweigende Gewissen des Fleisches !'

Het blijft de grote verdienste van de synthetiserende romankunst van Thomas Mann, dat zij, tegen de schemerig onzekere achtergrond van a-sexuele, bi-sexuele, homo- en hetero-sexuele tendensen, een volkomen gaaf, volledig en menselijk beeld van Joseph en diens protagonisten deed verrijzen. Ook hier dus opnieuw een verzoening der tegendelen door de bovengeslochtelijke maar geenszins ongeslachtelijke magie der kunst. Het is natuurlijk niet doenlijk in enkele woorden een roman in vier delen van meer dan driehonderd bladzijden elk samen te vatten. En watt vermogen enkele ál te spaarzame citaten ?

En toch willen wij U, geachte toehoorders, het slot niet onthouden, dat, alles verzoenend dit groot Bijbels fresco-in-woorden besluit, waarin al het troebele zich oplost en alle twijfelsc de schóne schijn ener hogere zekerheid erlangen :

'Also ging Benjamin zum Erhöhten ins Zelt und sagte verlegen : 'Joseph-el, verzeih die Störung, aber die Brüder lassen dir kundtun durch mich, der Vater habe auf seinem Sterbebett dich heilig ersuchen lassen, dass du ihnen kein Leides tust für das Verjährte nach seinem Tode, denn auch danach wolle er zwischen euch sein zu ihrem Schutz und dir die Rache verwehren !

'Ist denn das wahr ?' fragte Joseph und bekam feuchte Augen.
'So besonders wahr ist' wahrscheinlich nicht ! antwortete Benjamin.
'Nein, denn er wusste, es sei nicht vonnöten', setzte Joseph hinzu, und zwei Tránen lösten sich von seinen Wimpern.
'Sie sind wohl hinter dir vor dem Haus ?' fragte er.
'Sie sind da', antwortete der Kleine.
Und er trat hinaus unters Sterngeflimmer und ins Weben des Mondes : da waren sie und fielen nieder vor ihm und sprachen :
"Hier sind wir,, Diener des Gottes deines Vaters und sind deine Knechte. So vergib uns nun doch unsre Bosheit, wie dir dein Bruder gesagt hat, und vergilt uns nicht nach deiner Macht ! Wie du uns vergeben hast zu Jaakobs Lebezeit, also vergib uns auch nach seinem Tode !"
"Aber Brüder, ihr alten Brüder!" antwortete er und beugte sich zu ihnen mit gebreiteten Armen, "Was sagt ihr da auf ?
Als ob ihr euch fürchtetet, ganz zo redet ihr und wollt, dass ich euch vergebe ! Bin ich denn wie Gott ? Drunten, heisst es, bin ich wie Pharao, und der ist zwar Gott genannt, ist aber bloss ein arm, lieb Ding. Geht ihr mich umvergebung an, so scheint's, dass ihr die ganze Geschichte nicht recht verstanden habt, in der wir sind. Ich schelte euch nicht darum. Man kann sehr wohl in einer Geschichte sein, ohne sie zu verstehen. Vielleicht soll es so sein...
" Schlafet getrost ! Morgen wollen wir nach Gottes Rat die Rückfahrt nehmen ins drollige Aegyptenland !"
So sprach er zu ihnen, und sie lachten und weinten zusammen, und alle streckten die Hände nach ihm, der unter ihnen stand und rührten ihn an, und er streichelte sie auch..."

Het zal U bonder meer duidelijk zijn, geachte toehoorders, hoe hachelijk het is over de homofilie in de literatuur minder abstract en concreter te spreken dan over het anders-dan-anderen zijn. Waar houdt de vriendschap op ? En in hoeverre blijft ze voortduren, zelfs als ze ophoudt om iets ànders te worden ? In hoeverre behoort het wonderschone "Egidius-lied", die aangrijpende middeleeuwse klacht om de gestorven vriend, tot ons onderwerp ? En is het geoorloofd namen in opspraak te brengen door zó ver de palen onzer verhandeling uit te zetten ?

Een voorbeeld is die Pythagoras die wij reeds noemden, hoewel diens werk nu niet bepaald tot de schone letteren behoort, en van wie men toch moelijk kan aannemen dat hij de schooljeugd met zijn stelling op homo-amoureuze paden lokte.
Toch was het wel degelijk Pythagoras maar niet die Pythagoras, in elk geval een naamgenoot en misschien een late leerling uit zijn school, die in Tacitus' 'Annalen' een onsmakelijk schijnhuwelijk sluit met de perverse Nero, waarop dan de brand van Rome onder liergezang en de vervolging der eerste christenen volgen.

Als een demonstratie van de **zévende** hoewel niet zuiverende invloed van de taal als die preuts en puriteins wordt, diene een vergelijking tussen de goed ronde vertaling van onze Pieter Corneliszoon Hooft van deze rauwe passage uit Tacitus' vijftiende 'Jaarboek' èn de kiese zinspeling van de grote, achttiend' eeuwse historieschrijver Edward Gibbon op hetzelfde gebeuren.

'...en met het vallen der duisternis, begon al wat'er van bosschaadje ontrent leidt, en de rondtsom staande daaken te galmen van zangh, en te blaaken van lichten. Hy (Nero) zelf met geoorloofde en ongeoorloofde onkuisheeden bezoedelt hadt geenerlei lasterstuk achtergelaten, om het snooder te maaken, 't en waar hy naa de staatsye van een plechtigh huwelijk de bruidt geworden waar met eenen van dien vuilen hoop, die Pythagoras geheeten was. Men zette den Veltheer den vlamverwighen sluyer op. Men zagh'er wichelaars, bruidtschat, teelbed en bruilofttoortzen, en aanschouwd' 'er entlyk al 't gene, '' welk zelfs in de vrouwen van de nacht bedekt wordt. Volght d' ellende, die men niet zeeker is, oft zy by geval, oft door 's Vorsten bedrogh magh toegekomen zyn : want de schryvers tuigen van beids : maar van alle degeenen, die deezer stadt door gewelt van vuur overgekoomen zijn, de zwaarste en de felste'.

Aldus Tacitus-Hooft in de bekopste aller stijlen. Maar in de omschrijvende stijl der puriteinen kan het korter nog. De vraag beantwoordend, of Nero schuldig geacht mag worden aan de beruchte brand van Rome, oordeelt Gibbon : 'Every crime might be imputed to the assassin of hiswife and mother ; nor could the prince who prostitued his person and dignity on the theatre be deemed incapable of the most extravagant folly...'
Dat een keizer zó maar toneelspeelde : dàt was pas erg !
Tacitus was een groot schrijver en hij nam geen blad voor de mond, evenmin als onze edele Hooft, die alles durft zeggen als het maar juist is gezegd. En dan denken we aan zijn haarfijn onderscheid tussen 'geoorloofse en ongeoorloofde onkuisheeden' !
Voor de derde — of (dank zij Gibbon's beschroomde reserve) eigenlijk voor de twééde keer duikt die beruchte passage betreffende die heilloze Pythagoras bij Heinrich Heine op, en wel midden in zijn 'Bäder von Lucca', quasi een reisbeschijving, maar dan verlucht met puntig scherpe sarcasmen. Heine had iets tegen Graf von Platen-Hallermünde die qij nog slechts kennen — als we hem kennen ! — van zijn 'Geharnischte Sonetten'. E daaruit blijkt ergens dat hij was waarvoor Heine hem uitschold : 'ein Pythagoreeër'! Maar, ja, Graf von Platen was met schelden begonnen en hij was, behalve een homofiel, ook een anti-semiet. 'Bei Petronius', zo schrijft Heine, 'ist schroffe, antike, plastisch heidnische Offenheit'. Maar von Platen is huichelachtig, hoewel Heinrich Heine 'die Glätte, Zierlichkeit und Politur' van zijn verzen prijst. Verder noemt hij hem een 'Prahlhans',

hatelijk tegen alle andere dichters, voor zover hij hun niet mag. 'Hij mag mij ook niet. Gelukkig maar !' zegt Heine schamper. En doet hem afg met een schokschouderend : 'Chacun son goût !'
Hier is dus de homofiel, hoezeer hij ook als dichter, als kunstenaar, 'zijn figuur redt', temidden van de spotvogels gevallen, zij het dan door eigenschappen die met die eigenschap op zich niets uitstaande hebben. Van de vele voorbeelden uit déze onze tijd van humoristisch uitgebeelde 'anderen' noemen we twee duidelijk herkenbare figuren uit 'Swansong' van Edmund Crispin, wiens detectiveromans met literaire inslag vooral in Engels academische kringen spelen : de sympathiek verwaaide, mateloos ingebeelde opera-componist en de bewust ingebeelde tenor : twee louter singuliere maar geenszins in het hatelijke vertékende personages.
Het is trouwens opvallend, hoe vanzelfsprekend en onverbloemd het andersdan-anders zijn plaats heeft in de lichte literatuur van de normale Engelsman — in de iets zwaardere ook, getuige Evelyn Waugh's 'Brideshead Revisited', in de werken van Bruce Marshall en van de kring rond Auden en Isherwood.
Maar om nog even bij het 'lichtere' genre te blijven willen we hier nog de merkwaardige 'triller' van Drummond 'Chantage' memoreren, welke met Dick Bogarde in de hoofdrol ook verfilmd werd. Slachtoffer van blackmail zijn de homofielen, wier verhouding, zoals bekend, strafbaar was bij de Engelse wet. Een 'queer', een 'fairy' tracht zijn vriend, een in eer en deugd gehuwd advocaat, juist tot 'Queens Counsel' bevorderd, te redden, met gevaar voor eigen leven.
De roman geeft een leerzame 'Querschnitt' door de anders-dan-anderen-wereld, waarin we o.a. een toneelspeler, een kapper en verder nagenoeg alle beroepen, vakken en professies ontmoeten. Ook deze schrijver, al behoort hij niet tot de erkende grootheden van de literatuur, weet zijn netelige stof op bewonderenswaardige wijze te objectiveren, zonder valse, buiten-literaire tendensen.
Want het spreekt immers vanzelf dat een roman ophoudt literatuur te zijn, zo gauw en waar de 'strekking' begint, die verderfelijke — voor alle ware kùnst verderfelijke — neiging tot het leggen van verkeerde, aesthetisch niet verantwoorde accenten. Een tendensroman toch verhoudt zich tot de roman 'jur et simple' als een affiche voor een politieke partij — of alleen maar voor margarine —, tot een Rembrandt of een Vermeer.
Ons even langer nog bepalend tot de 'lichte' letteren — in tegenstelling tot de zwaar met Sartre-, Elouard-, Camus- en Heideggerinvloeden bezwangerde literatuur — zien wij in het na-oorlogse Amerika eenzelfde irenisch aanvaarden van het anders-dan-anders-zijn, in de trant van het onverschillig 'chacun so goût' van Heinrich Heine.
Eén voorbeeld uit vele :
in 'Girl on a Wing' van Bernard Glemser, een zogenaamde 'careernovel' waarin de opleiding tot stewardess in de ik-vorm en volgens alle eisen van de psychologische roman beschreven wordt, ontmoeten we in het begin dat speelt in het bohême-achtige Greenwich Village,

'eena, my Lesbian friend'. 'Eena is five by five, even in her corsets, and she has a voice that always gives me a shock, pure deep-down Chaliapin. She put up some bookshelves for me when I moved into the room, and maybe she hoped something beautiful would blossom as a result. But never. It couldn't. Still, I'm very fond of her... God knows, it's hard enoughto find someone of the right sex to love ; it must be a hundred times harder to find somebody of the wrong sex'. Scott-Fitzgerald, die een wereldoorlog eerder schreef en niet zo maar een schrijver maar één van de grootste schrijvers van Amerika was, situeerde een deel van zijn werk, in een uiterst gevoelig gemoduleerd proza geschreven, in en om een universiteitsstad en ook in Parijs en in Hollywood. En hoewel hij niet weinig 'fairies' ontmoette — vooral in het Parijs van de twintiger jaren —, zoals uit zijn brieven blijkt, zijn zijn problemen niet die, welke ons hier bezighouden, hoewel...

Ja, geachte toehoorders, hier benaderen we weer de uiterst delicate kant van ons thema dat vaak zo uitermate ondoorzichtig is, omdat de ware kunst nu eenmaal, ozals wij reeds zeiden, haar bedgeheimen niet prijs geeft. En alleen maar raden kan zo onredelijk en onrechtvaardig zijn.

Ook Scott Fitzgerald was zo'n kunstenaar — en wàt een kunstenaar was hij ! — die ernaar streefde 'to set life down as he sees it as gracefully as het knowshow'.

Hoewel er in zijn eerste roman. 'This Side of Paradise' — het paradijs van vrede, waar de eerste wereldoorlog voorgoed een einde aan zou maken — enkele passages voorkomen, waarin de held, Amory, door de 'duivel' geplaagd en achtervolgd wordt, welke passages aanleiding geven tot de veronderstelling dat hier wordt gezinspeeld op de onwelkome avances van een oudere homofiel, of liever op onwelkome herinneringsbeelden aan dergelijke avances. Gedichten omstreeks dezelfde tijd door de jonge romanschrijver in een van zijn brieven ingesloten, maken die veronderstelling tot een bijnazekerheid. 'His was the blameless life, and still I shuddered / Seeing the dark spot where his lips had been'. 'I smile and lie and pray the God, politeness ; / I'll sicken if his curled hair nears once more. // Trembling before the fire, I gasp and rise, / Yawn some and drawl of sleep, profess to nod, / And weird parallels image on my eys / A devil screaming in the arms of God'. Op dit gedicht 'On a certain man' volgt in dezelfde brief, na een opmerking over zijn vermogen, zijn neiging tot heldenverering, het gedicht 'Clay Feet' met de slotregel : 'So do I mourn — so do I hate you all'.

Ook de duivel in Scott Fitzgerald's This Side of Paradise' heeft 'lemen voeten': '...a middle-aged man dressed in a brown sack suit...' En zijn ontmoeting met die voor de rest schimmige figuur is 'an experience to which he never succeeded in giving an appropriate value, but which, nevertheless, haunted him for three years afterwards'.

Omstreeks dezelfde tijd schreef monseigneur Robert Hugh Benson,

een van de Engelse corofeeën van de nog niet geëmancipeerde katholieke literatuur, zijn merkwaardige roman 'The Sentimentalist'. En niemand die het niet weet, zou kunnen raden dat de prelaat, zoon van de Aartsbisschop van Canterbury, als model voor zijn 'gevoelsmens' de homofiel Frederick Rolfe koos, een bekeerling als hijzelf. Kurig, eigenzinnig, overdreven kieskeurig, koppig, humeurig en opvliegend kan eenieder zijn.
Frederick Folfe was dat in werkelijkheid in de hoogste mate. Hij nam wraak voor het weinig vleiende portret dat Benson van hem had ontworpen en schreef, in een uiterst verzorgde stijl, zijn 'Desire and Pursuit of the Whole', een titel ontleend aan dat citaat uit Plato's 'Symposion', waarop wij reeds in onze inleiding zinspeelden.
Als men afziet van de puntige hatelijkheden aan het adres van Benson en van de vele anderen, door wie de pianomakerszoon, Rolfe, zich in de steek gelaten achtte, is deze 'romance uit het moderne Venetië' een verrukkelijk boek, met veel liefde voor de schoonheid van het woord, voor de schoonheid van het renaissancistische Venetië èn van de vrouw (!) geschreven. Want de mislukte priesterstudent Rolfe mag dan al een homofiel zijn, zijn heldin Gilda is een engel van liefelijke bekoring, al is ze bij al haar vrouwelijke charme ook zo rank en zo slank als een jongen.
In dit merkwaardige boek, dat men om het sublieme proza met het grootste genot leest en hèrleest, is inderdaad het streven merkbaar naar het 'geheel', naar de 'heelheid', naar het scheppend aanvullen van een tekort, zoals Sint Thomas dat in zijn definitie van schoonheid onder de term 'integritas' aanduidde.
Maar Rolfe's meesterwerk is toch het lang voor de eerste wereldoorlog verschenen 'Hadrian the Seventh', waarin de mislukte priesterstudent zich in zijn fantasie revancheert, priester en paus wordt en binne het kader van zijn romantische verbeelding alle die heilzame dingen doet, die men van een heilige paus maar verwachten kan.
Doch Paus Adriaan de Zevende sterft als een heilige : Frederick Rolfe, die onder de naam van Baron Corvo schreef, stierf in 1910 ellendig in een derderangs hotelletje in Venetië, toen hij na het middageten naar bed wilde gaan en zijn schoenen uittrok...
Zijn de werken van Rolfe slechts bij weinigen bekend — ten onrechte, want ze bevatten mee van het beste proza, ooit geschreven —, Carlo Coccioli wist na de tweede wereldoorlog de aandacht van heel de lezende wereld tot zich te trekken met zijn visionaire priesterroman 'Il Cielo e la Terra' die wij het persoonlijk genoegen hadden in het Nederlands te vertalen, zonder nochthans iets te vermoeden van de homofiele aanleg van de schrijver. Alleen viel ons op, hoe uiterst consciëntieus hij was. Telkens weer kwamen er brieven om dan dit en dan dat in de reeds gewijzigde conceptie van izjn roman te wijzigen. Zelfs in de boekenkast van de hoofdpersoon, de heilige priester Ardito, die door vele duivels bezeten wordt, wonderen doet en zijn leven en zelfs zijn goede naam geeft voor zijn vrienden, moesten er keer op keer titels door andere vervangen worden.

Iets later verscheen zijn 'Fabrizio Luppo', misschien wel de allereerste roman waarin het probleem van de homofilie in al haar nood en verschrikking geschilderd werd in nachtmerrie-achtige taferelen, die aan de verbeeldingen van een Jeroen Bosch herinneren.
De nood van de homofiel : ook de Amerikaanse toneelschrijver Tenessee Williams gaf er uiting aan, met name in zijn 'Gat on a Hot Tin Roof', waarin de laaiende sensualiteit van de vrouwelijke hoofdpersoon tenslotte de homosexueel gekleurde vriendschap van haar man voor een sportheld te overwinnen weet.
En zo komenwe dan tot de tijdeigen vaderlandse letterkunde, waarover zo zwaar de schaduwen vallen van een Vestdijk en een Anna Blaman en die zo duidelijk te lijden heeft onder het verval van onze schone, kernachtige, kruimige taal, waar de laatste decennia al te uitsluitend thee in gedronken en van-wanten-weterig flink en pienter gedialogiseerd werd, waaruit zelfs van hogerhand nagenoeg alle geslachtelijke verschillen in de spelling weggewied en uitgeroeid werden. En de Hollandse schrijver moet zijn toevlucht nemen tot het oerkrachtige dialect — zoals Antoon Coolen deed — of tot het platte, ordinaire woord van straat en kroeg om zo duidelijk te zijn als hij wezen wil.
Men vergelijke bijvoorbeeld de rauwe maar overtuigend beschreven lesbische taferelen uit Teirlinck's grandioos 'Gevecht met de Engel' met het soms alleen maar zielig vieze taalgeklieder van een Nel Noordzij in 'Het kan me niet schelen' — 'ontstellend' realisme in onze vertrouwde kopjes-thee-taal, versneden met kostschoolmeidengesmiespel en verpleegstersjargon, hoe 'klinisch' juist haar 'observatie' ook zijn moge ! — Een navrante novelle of een in de kiem van een grotere conceptie gesmoorde roman ! —
Niemand zal willen ontkennen, dat Gerard Kornelis van 't Reve, die met zijn 'De Avonden' de 'klassiek' Hollandse familieroman zo verblindend scherp van onderop belichtte, een geboren schrijver is. Maar wat Raymond Herreman van Louis-Paul Boon schreef, geldt ook van hem : 'wat hij zegt, uit de drang van zijn oertalent, staat er als het ware zonder de steun van de manier waarop hij het zegt'.
Maar hoezeer de op zijn wijze naar de tekening van een volledig levensbeeld strevende Van 't Reve ook verschilt van de zo gaaf en helder in ondubbelzinnige woorden zich uitende André Gide, van een Camus, een Sartre, toch mag men zijn belangrijkheid als schripver in het ontluisterde Nederlands van na de oorlog niet ontkennen.
Zijn zonderling hybridische publicatie 'Op Weg naar het Einde' bevat, naast veel troebels, menig bewust schoon stuk proza, dat herinnert aan de kieskeurige verfijning van een Coccioli, een Frederick Rolfe en de Oscar Wilde van 'De Produnfis'. En voor ons onderwerp is met name van belang zijn gedurfd uit de toon der literaire objectiviteit vallende uitlating, 'dat ik mij, als homoseksueel, zeker nooit door iemand zal laten verbieden homoseksualiteit tot onderwerp van mijn werk te kiezen'. — Iets wat, sinds het Boek Genesis en de sonnetten van Shakespeare, immers vanzelf spreekt !

Geachte Toehoorders, ik heb U geen kataloog willen geven van wat uiteraard niet catalogiseerbaar is, en zelfs geen overzicht van iets zo onoverzichtelijks als de homofilie in de literatuur. Maar tot besluit dan en bij wijze van samenvatting èn van verontschuldiging dat we zo weinig zeiden door zoveel te zeggen — zo weinig over ons onderwerp dat aan de periferie der letteren ligt en zoveel om het tot het centrum terug te brengen — zij herhaald dat het scheppen van kunst, van literaire kunst, van schoonheid-in-woorden, ver boven en buiten de van oudsher zwoele wereld van het sexuele met zijn beperkingen, aberraties en noodzakelijke eenzijdigheden zich voltrekt. Het sexuele kan onderwerp, stof, thema maar nooit drijfveer tot het ontstaan van ware kunst zijn. Het lied van de nachtegaal is slechts daarom zo mooi, omdat we niet verstaan wat het bronstige dier eigenlijk zegt !

Van sexus tot eros, van eros tot caritas opstijgend bewerkt het literaire kunstwerk een geheel eigen zuiverende verlossing-door-schoonheid. En daar ligt de scherpe scheidslijn tussen wetenschap en qunst, tussen de psychiatrie en psychologie van de academisch geschoolde vakman en de bezieling en door-zieling van de dichter-schrijver.

Men mag onze grote Vestdijk een gefrustreerd psychiater en de nog veel grotere Sigmund Freud een gefrustreerd literator noemen : waar zij scheppend boven zichzelf uitstijgen, ze boven alle woordenkraam en wetenschap uit.

De Engelse dichter John Keats zei eens, dat het scheppende talent zonder karakter enempirisch is. Maar het is de karakterloosheid van hem die al schrijvend zijn vijand vergeeft en zijn zeer persoonlijke politieke, maatschappelijke en nationale overtuigingen en zeer particuliere, statussymbolieke voorkeuren en vooroordelen vergeet.

'Ik geloof als schrijver niet in psycho-analyse', vertrouwde Scott Fitzgerald zijn jongere collega John O'Hara toe, 'want de disintegratie van dat speciale scheppende vermogen van de schrijver, dat oordeelsvermogen, de uitdoving van dat licht is erger dan welk materiëel verlies ook'.

Sprekend over de homofilie in de literatuur hebben we U geen bruikbare diagnose aan de hand kunnen doen. De literatuur is in wezen niet bi- en niet a-sexueel, maar boven-sexueel. En zelfs de hartstochtelijkste liefdesbrieven, namelijk de in vele talen vertaalde Minnebrieven van een Portugese Non, hebben niets uitstaande met het zoeken van direct vriendschappelijk of erotisch contact, zoals voor de buitenstaander al blijken kan uit het merkwaardige feit, dat deze zo echt vrouwelijke brieven gesschreven werden door een màn.

Van Diderot's zonderling en slordig gecomponeerde achttiend'eeuwse roman 'La Religieuse' — over de vreemde zeden in een kloosterschool — tot de werken van Anna Blaman, vol vreemde zeden in onze eigen hedendaagse lekenwereld, interesseren ons niet de aangeduide of beschreven sexuele aberraties, maar wèl de eenzaamheid en de in haar vrijheid bedreigde mensenziel, die naar de harmonie

der schoonheid hunkert en naar de 'liefde die vriendschap heet' en naar de vrede van het geluk tot in het stinkendst en het diepst riool. Een Freudeaanse literatuurkritiek, zoals bijvoorbeeld een Urbain van de Voorde die pleegde op het werk van de onsterfelijke Guido Gezelle, wiens 'eros' zo speciaal geaard zou zijn, is al even onzinnig als een literaire diagnose van een leverkwaal of van een zenuwstoornis zou zijn.
Met de kunst van het schrijven is het als met de kunst van het spreken. 'Dat er 10.000 zenuwvezels in werking zijn als we **nu** zeggen, is voor het spraaktechnisch onderricht van geen belang', zoals de spreektechnicus Veldkamp zo juist opmerkt. En die klove kunnen en kennen, tussen gevoelsmatig ervaren en wetenschappelijk weten, stelt hij nog duidelijker in het licht, waar hij vervolgt : 'Dat de tranen van ontroering, die wij schreien, bestaan uit 92 % water, 3 % sodium-chloruur, 4 4/6 % eiwit en nog kleinere quanta van andere stoffen, brengt ons geen stap nader tot de kennis van de gemoedstoestand die ze deed vergieten'.
En zegt Blaise Pascal in zijn 'Pensées' terecht dat het gevaarlijk is om de mens tezeer te laten zien, hoezeer hij aan de dieren gelijk is, evenzeer heeft de dichter Eluard gelijk met zijn 'pouvoir tout dire', als men die volledige 'openheid' ziet binnen het kader van zijn 'la poésie doit être faite par tous, non par un'.
En als de literatuur die ons zoveel zegt over **de** mens en zo weinig over **die** mens, ons dan al iets leert over de homofiel — hetzij als schrijver of als held van het verhaal —, dan is het dat hij of zij al net zo eenzaam of nog eenzamer is dan wij, gesteld in die speciale 'condition humaine' welke ons ten prooi doet zijn aan de vele verschrikkingen en schaarse verrukkingen, eigen aan dit tussen barensweeën en doodsangst, tussen anderen pijn-doen en zelf-pijnlijden vreemd wisselende bestaan.
Want — om met de dichter Boutens te spreken — 'want eerst dan is leven léven, als het tot de dood ontroert'.

BOEKBESPREKING.
GERIATRIE.

INLEIDING EN GIDS.

Trevor H. HOWELL.
vert. VERDENIUS - VAN DIJCK, arts.
Uitg. Stafleu, Leiden.
Prijs : 275 B. FR.
België : De Internationale Pers.

Inleiding en gids is een juiste ondertitel, zonder pretenties. De auteur beseft duidelijk het beperkt karakter van zijn opdracht. Hierin ligt juist zijn verdienste. Het geheel wordt dan ook een vlot overzichtelijk boekje, gemakkelijk te consulteren en schematisch ingedeeld. Door de beperking richt het zich vooral tot de jongere huisarts, die nogal vrij vlug terechtkomt in een practijk waar geriatrie een belangrijk aandeel inneemt. Vooral interessant documentatiematerieel wordt aangevoerd door de auteur zelf, die het vanuit zijn praktijk verzamelde. Statistieken leveren waardevolle vertrekpunten voor discussie.
Zeer handig en vlot geschreven en ook vertaald... dus vlug meegenomen.

Red.

NEDERLANDSE BIBLIOTHEEK VOOR GENEESKUNDE.

Uitg. : Stafleu, Leiden.
België : Intern. Pers.

Voornoemde uitgeverij zet een reeks medische monografieën op het getouw, die als een steeds ' up to date ' want steeds corrigeerbare basisfactor in het voortgezet geneeskundig onderwijs mag worden beschouwd. Samenwerking tussen Nederlandse en Vlaamse hoogleraars verbreden het afnemend publiek. Een handige mogelijkheid om ' bij te blijven ', de opgave voor elk medicus die bewust zijn geneeskunde binnen wetenschappelijk verantwoorde grenzen wil houden. De monografieën worden gepresenteerd in kleine aantrekkelijke boekjes, gemakkelijk en vlug te consulteren. Moderne problemen worden op punt gezet. De prijs per jaargang bedraagt 2.875 fr. Een los deeltje varieert naargelang het volume.

DEEL I. VACCINATIE TEGEN INFECTIEZIEKTEN.

Drs. BONEBAKKER, DEKKING,
DE ROEVER - BONNET, TASMAN.
Prof. Dr. J. D. VERLINDE.
Prijs : los 320 Fr.

Hierin worden uitvoerig besproken, met inbegrip van voorgeschiedenis — bereiding — indicaties — complicaties — duur van de immuniteit, de onderscheiden vaccinaties tegen pokken, difterie, kinkhoest, mazelen, influenza, tyfus en paratyfus, cholera, poliomyelitis, tetanus en gele koorts. Een vaccinatieschema zoals voor Nederland en België gebruikelijk is werd bijgevoegd. Tabellen en statistieken over mortaliteit door infectieziekten en resultaten van de vaccinaties vervolledigen dit belangrijk overzichtelijk werk. Aanbevolen als snelle en volledige documentatie.

DEEL II.

CHEMOTHERAPIE VAN MALIGNE GEZWELLEN.

Drs. M. FRENKEL, VAN DONGEN,
EMMELOT, S. I. DE VRIES,
A. ZWAVELING.
Prijs : los 320 Fr.

Voorzichtig — en met reden — ook conservatief ' minded ' dringen de verschillende auteurs in de beginnende problematiek van deze chemotherapeutica in. Dit is menselijk verantwoord, vermits ze doorgaans toegepast worden op toch al duidelijk door de ziekte getekende mensen. De onontbeerlijke biochemische inleiding struktuur aan de doorsnee-medicus ontsnapt. Dan volgt een reeks organische tumoren, waarvan de behandeling nader wordt gepreciseerd, zodat de practicus telkens aan de hand van een bepaald ziektegeval het hem interesserende hoofdstuk kan consulteren. Zo bvb. uteruscarcinoom : hier wordt voor het cervixcarcinoom gewoon vermeld : de resultaten met de chemotherapeutica zijn slecht ! Er wordt dan ook alleen verder ingegaan op het corpuscarcinoom. Tot slot nog een overzicht over de mogelijkheden van de chemotherapeutica bij kwaadaardige systeemziekten (bv. leucemie) en een woord over de chemoprophylaxe bij maligne tumoren.

DEEL III. DE VACUUMEXTRACTOR.

Dr. P. G. HART.
Prijs : 235 Fr.

Een moderne uitgave van een reeds vroeger gebruikt extractie-instrument. De auteur bespreekt in dit werkje indicaties en resultaten van de vacuumextractor, nadat het ruim tien jaar in verscheidene klinieken op grote schaal werd gebruikt. Voorwaarden en gebruiksmethodiek worden zeer duidelijk geëxposeerd. In een volgend hoofdstuk vergelijkt de auteur de vacuumextractor met de forceps en weegt ze tegen elkaar af. Indicaties en bespreking van morbiditeit en mortaliteit bij moeder en kind besluiten dit bondig, klaar en toch vrij volledig overzicht. Zeer waardevol documentatiewerk om de geboortetraumata bij moeder en kind te beperken.

Red.

EINFUHRUNG IN DIE SOZIALPSYCHIATRIE.

Hans STROTZKA.
Rowohlts deutsche Enzyklop.
De Internationale Pers.
Prijs : 45 Fr.

FREUD in zijn ' Massenpsychologie und Ichanalyse ' wijst op het verband tussen het gemoedsleven van het individu, waar ' de andere ' regelmatig als voorbeeld, als object of als helper, hetzij tegenstander fungeert, en de sociale omgeving. Individuele psychologie is dus automatisch ook sociale psychologie. Vandaar het zeer belangrijk aspect van de moderne sociale verhoudingen op het gedragspatroon van de enkeling, waarmede de groepdynamische aspecten en de zogeheten ' Community mental health ' nauw verband houden. Sociale psychiatrie wordt zo een uiterst belangrijk onderdeel van de ganse sociale geneeskunde. Een algemeen deel behandelt de diagnose, therapeutische mogelijkheden en preventie terwijl een biezonder deel zich meer toespitst op de psychologische en psychiatrische aspecten van ouderdom, familie, sociale klasse, school en opvoeding, vrije tijdsbesteding, woonsituatie en werkverhoudingen. Het pocketboekje eindigt met beschouwingen over zelfmoord (nb. in België — 1958 — constateert men 15 gevallen op 100.000 inwoners) over alkoholisme, sexuele stoornissen en de zeer speciale invloed van de sociale verzekering op het psychisch gedrag van een individu in een moderne welvaartstaat.

Red.

Kinderen JA ? Kinderen NEE ?

Theo LOBSACK.
Uitg. Stafleu & Zoon, Leiden.
De Intern. Pers.

Geen boek voor medici. Een klassiek vulgarisatiewerk over een stilaan afgezaagd thema. De Duitse titel is welsprekender : ' Nur noch Wunschkinder ? ' en situeert het probleem midden de moderne wereld. Het wetenschappelijk aspect van het probleem wordt vlot en gemakkelijk weergegeven. Wij maken echter voorbehoud voor de bespreking van het Rooms-Katholieke standpunt terzake. De probleemstelling zelf evolueert voortdurend, zodat een niet preciese en correcte voorstelling tot verkeerde besluiten bij de (nietgevormde) lezer kan leiden.

Red.